

PISA

p o d l u p ą

**Czy chłopcy i dziewczęta
mają podobne podejście
do rywalizacji i ponoszenia
porażek?**

Międzynarodowy Program Oceny Umiejętności Uczniów

Czy chłopcy i dziewczęta mają podobne podejście do rywalizacji i ponoszenia porażek?

- W badaniu PISA 2018, średnio we wszystkich krajach OECD, dziewczęta osiągnęły z matematyki wynik niższy (o 5 punktów) niż chłopcy, zaś w naukach przyrodniczych – wyższy o 2 punkty. W 13 krajach, w tym tych osiągających najwyższe wyniki, jak Finlandia i Norwegia, wyniki dziewcząt w matematyce były znacznie wyższe niż wyniki chłopców.
- Średnio we wszystkich krajach OECD dwie na trzy dziewczęta i tylko mniej niż jeden na dwóch chłopców zadeklarowali, że doświadczenie porażki sprawia, że zaczynają martwić się o swoje plany na przyszłość. Spośród krajów OECD – w Austrii, Niemczech i Holandii dziewczęta najmniej obawiają się porażki, ale nawet w tych krajach, dziewcząt, które obawiają się porażki, jest więcej niż chłopców.
- W większości krajów uczestniczących w badaniu PISA 2018 chłopcy częściej niż dziewczęta wyrazili pozytywne podejście do rywalizacji, przy czym największe różnice między płciami zaobserwowano we Francji, Portugalii, Wielkiej Brytanii i Urugwaju.

Obecnie w większości krajów kobiety średnio osiągają wyższy poziom wykształcenia niż mężczyźni, jednak mają one mniejsze szanse na zatrudnienie i mniej zarabiają. Istnieje wiele powodów, dla których występują różnice między płciami; część z nich jest widoczna już w szkole średniej. Na przykład dziewczęta, nawet kiedy ich wyniki są wyższe niż wyniki chłopców, rzadziej niż chłopcy wybierają ścieżki kształcenia związane z naukami przyrodniczymi, matematyką lub informatyką, które następnie umożliwiają znalezienie lepiej płatnej pracy. Średnio we wszystkich krajach OECD tylko 14% dziewcząt spośród tych, które osiągnęły najwyższe wyniki w naukach przyrodniczych i matematyce, zadeklarowało, że spodziewa się pracować jako specjaliści w zawodach związanych z naukami technicznymi, podczas gdy analogiczną odpowiedź wybrało 26% chłopców z najlepszymi wynikami. Takie podejście może mieć negatywne konsekwencje dla przyszłej sytuacji kobiet na rynku pracy.

Poczucie własnej skuteczności i samoocena mogą wpływać na wybory nastolatków dotyczące przyszłej edukacji i kariery. Obawa przed porażką może prowadzić uczniów do przyjmowania zachowawczej postawy i unikania trudnych sytuacji oraz wyzwań, które są niezbędne do nauki i rozwoju. Z drugiej natomiast strony gotowość do współzawodnictwa może skłaniać do podejmowania ryzyka, jak na przykład ubiegania się o przyjęcie na prestiżowy uniwersytet lub o wyższe stanowisko w firmie.

Czy dzisiejsi chłopcy i dziewczęta mają inne podejście do rywalizacji i ponoszenia porażek?

Wyniki dziewcząt i chłopców w naukach przyrodniczych i matematyce różnią się średnio tylko o kilka punktów.

Chociaż dziewczęta zwykle mają znacznie wyższe wyniki od chłopców w badaniu umiejętności rozumienia czytanego tekstu, chłopcy mają lepsze wyniki z matematyki. Różnica między płciami w matematyce w badaniu PISA 2018 była jednak niewielka – wyniosła średnio dla wszystkich krajów OECD tylko 5 punktów na korzyść chłopców. Pomiędzy stereotypu, według którego chłopcy są lepsi z matematyki od dziewcząt, znacząco przewyższyli oni dziewczęta w tej dziedzinie w mniej niż połowie spośród 79 krajów biorących udział w badaniu PISA 2018. Największa różnica na korzyść chłopców została zaobserwowana w Kolumbii, gdzie chłopcy uzyskali wynik o około 20 punktów wyższy niż dziewczęta; w Argentynie, Kostaryce, we Włoszech i Peru różnica była większa niż 15 punktów. Z drugiej jednak strony, w 14 krajach, w tym krajach OECD – Finlandii, Islandii, Norwegii i Słowacji, dziewczęta osiągnęły wyższe niż chłopcy wyniki z matematyki.

W badaniu PISA 2018 w naukach przyrodniczych dziewczęta osiągnęły wynik o 2 punkty wyższy niż chłopcy; w około połowie krajów uczestniczących w badaniu różnica między płciami nie była istotna statystycznie. Wyniki chłopców w naukach przyrodniczych znacznie przewyższyły wyniki dziewcząt tylko w 6 krajach; natomiast w 35 krajach zaobserwowano odwrotną sytuację. Największą

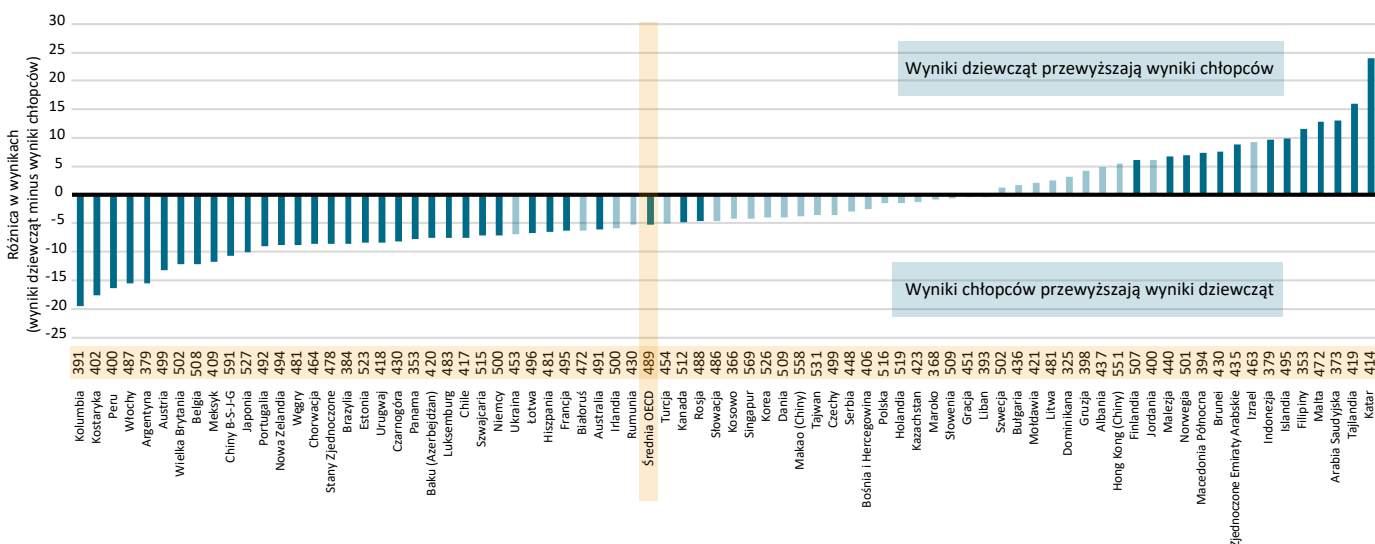
różnicę między płciami na korzyść dziewcząt w wynikach w naukach przyrodniczych zanotowano w Katarze (różnica 39 punktów), Jordanii (29 punktów), Arabii Saudyjskiej (29 punktów) i Zjednoczonych Emiratach Arabskich (26 punktów). W Albanii, Bułgarii, Dominikanie, Finlandii, Gruzji, Grecji, Izraelu, Malcie, Mołdawii, Macedonii Północnej, Norwegii, Słowenii, Tajlandii, różnica wyników między płciami na korzyść dziewcząt wyniosła od 10 do 24 punktów. Natomiast w Argentynie, 4 regionach Chin, Kolumbii, Kostaryce, Meksyku i Peru wyniki chłopców były wyższe od wyników dziewcząt o 9-13 punktów.

Dziewczęta częściej niż chłopcy deklaruowały, że porażka sprawia, że zaczynają martwić się o swoje plany na przyszłość

Aby sprawdzić, jak uczniowie są nastawieni do ponoszenia porażek, w badaniu PISA zapytano ich, czy zgadzają się („zdecydowanie się zgadzam”, „zgadzam się”, „nie zgadzam się”, „zdecydowanie się nie zgadzam”) z trzema stwierdzeniami. Wskaźnikiem obawy przed porażką jest zgadzanie się z następującymi stwierdzeniami: „Kiedy ponoszę porażkę, martwię się, co inni o mnie myślą”, „Kiedy ponoszę porażkę, martwię się, że mogę być za mało uzdolniona/uzdolniony”, „Kiedy ponoszę porażkę, zaczynam martwić się o moje plany na przyszłość”.

Wydaje się, że chłopcy i dziewczęta inaczej odczuwają obawę przed porażką. W prawie wszystkich krajach biorących udział w badaniu PISA dziewczęta częściej i w większym stopniu niż chłopcy deklaruowały, że obawiają się porażek. Jedynie w Arabii Saudyjskiej chłopcy znacznie częściej niż dziewczęta deklaruowali, że obawiają się porażki. W Albanii, Jordanii, Libanie, Czarnogórze, Panamie i Katarze zarówno chłopcy, jak i dziewczęta, deklaruowali podobny poziom obaw związanych z ponoszeniem porażek. Średnio we wszystkich krajach OECD 64% dziewcząt zadeklarowało, że poniesienie porażki sprawia, że zaczynają martwić się o swoje plany na przyszłość, 62% dziewcząt – że martwią się, że mogą być za mało uzdolnione. Natomiast z każdym z tych dwu stwierdzeń zgodziło się tylko 46% chłopców. W Australii, Hong Kongu (Chiny), Irlandii, na Malcie, w Nowej Zelandii i Wielkiej Brytanii więcej niż 3/4 dziewcząt zadeklarowało, że porażka sprawia, że zaczynają martwić się o swoje plany na przyszłość, podczas gdy to samo zadeklarowało mniej niż 1/4 chłopców. Inaczej wygląda sytuacja w Niemczech, Austrii i Holandii, gdzie mniej niż połowa dziewcząt zadeklarowała, że porażka sprawia, że zaczynają martwić się o swoje plany na przyszłość. Podobną postawę w tych krajach deklarują też chłopcy. Nadmierne obawy przed porażką mogą skutkować obniżeniem ambicji i wybieraniem bezpieczniejszych, ale słabiej opłacalnych przedsięwzięć.

Różnice między płciami w wynikach z matematyki

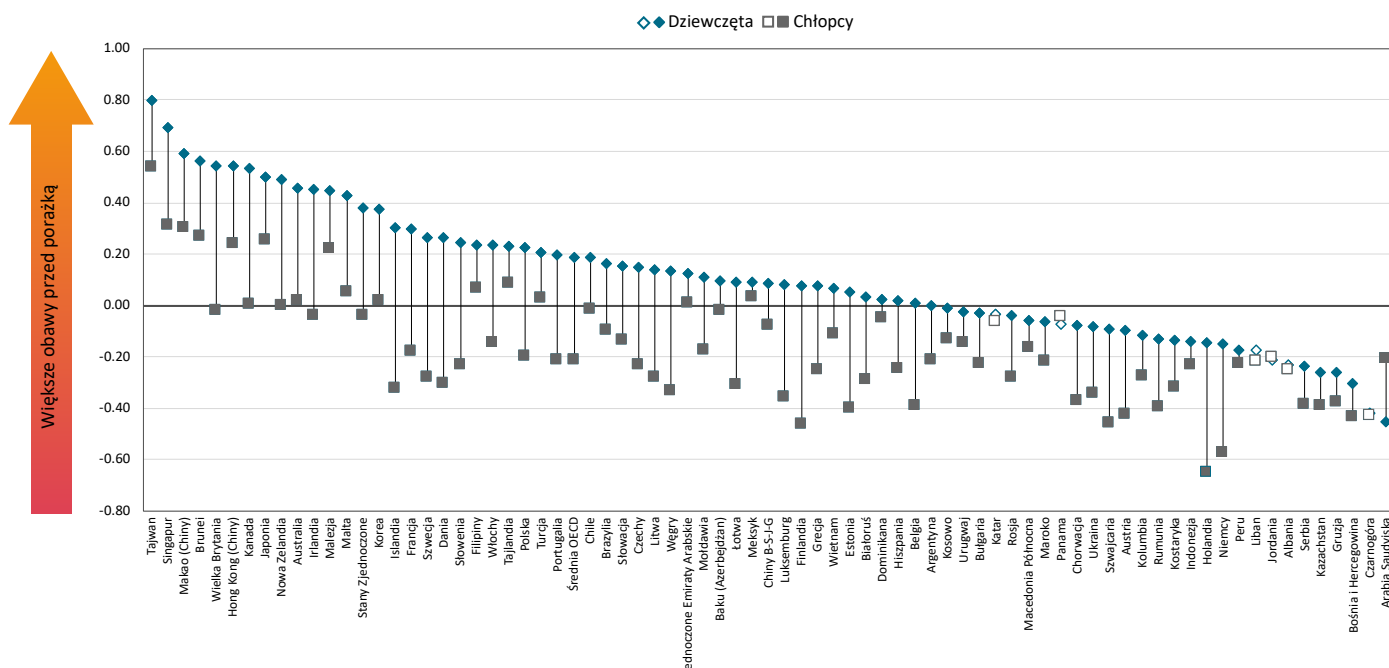
Uwagi: średni wynik z matematyki został przedstawiony obok nazwy kraju.

Różnice istotne statystycznie zostały zaznaczone ciemniejszym odcieniem (zob. Annex A3, PISA 2018 Results [Volume II]: Where All Students Can Succeed, OECD [2019]).

Kraje zostały ułożone rosnąco według różnicy w wynikach między płciami (wyniki dziewcząt minus wyniki chłopców).

Źródło: OECD, PISA 2018 Database, Table II.B1.7.3, Table I.B1.5.

Różnice między płciami względem obaw związanych z porażką

Uwagi: Różnice istotne statystycznie zostały zaznaczone wypełnionymi punktami (zob. Annex A3, PISA 2018 Results [Volume II]: Where All Students Can Succeed, OECD [2019]).

Na wykresie zostały przedstawione tylko te kraje, dla których są dostępne dane.

Kraje zostały ułożone malejąco według średniej wartości indeksu obawy przed porażką wśród dziewcząt.

Źródło: OECD, PISA 2018 Database, Table II.B1.6.13.

Dziewczęta rzadziej niż chłopcy deklarowały pozytywne nastawienie do rywalizacji

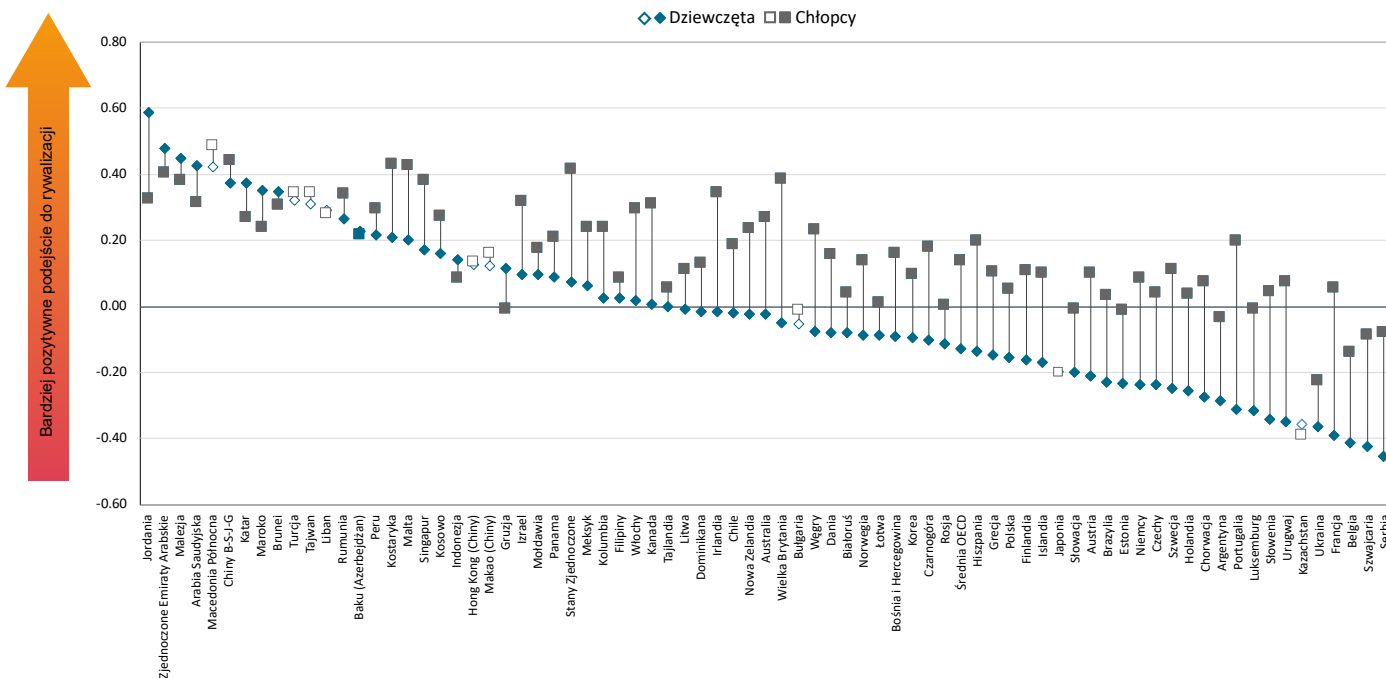
Aby sprawdzić, jak uczniowie są nastawieni do rywalizacji, w badaniu PISA zapytano, czy zgadzają się („zdecydowanie się zgadzam”, „zgadzam się”, „nie zgadzam się”, „zdecydowanie się nie zgadzam”) z następującymi stwierdzeniami: „Lubię pracować w sytuacjach wymagających rywalizacji”, „Wykonywanie zadań lepiej od innych jest dla mnie czymś ważnym”, „Bardziej się staram, kiedy współzawodniczę z innymi ludźmi”.

W 64 z 79 krajów uczestniczących w badaniu PISA 2018 dziewczęta zadeklarowały mniej pozytywny stosunek do rywalizacji niż chłopcy. Średnio we wszystkich krajach OECD 69% chłopców i jedynie 53% dziewcząt zadeklarowało, że lubią pracować w sytuacjach wymagających rywalizacji; 64% chłopców i 56% dziewcząt zgodziło się ze stwierdzeniem, że lepsze od innych wykonywanie zadań jest dla nich ważną kwestią; 77% chłopców, ale tylko 56% dziewcząt stwierdziło, że starają się bardziej, kiedy współzawodniczą z innymi ludźmi. Różnica między płciami jest szczególnie widoczna we Francji, Portugalii, Wielkiej Brytanii i Urugwaju, gdzie

dziewczęta znacznie rzadziej niż chłopcy deklarowały pozytywne nastawienie do rywalizacji.

W kilku krajach różnica między płciami w podejściu do rywalizacji jest jednak odwrotna. W Albanii, Brunei, Gruzji, Indonezji, Jordanii, Malezji, Maroku, Katarze, Arabii Saudyjskiej i Zjednoczonych Emiratach Arabskich dziewczęta deklarowały znacznie bardziej pozytywne nastawienie do rywalizacji niż chłopcy. W 57 z 79 krajów biorących udział w badaniu PISA 2018 więcej niż połowa dziewcząt zadeklarowała, że lubi rywalizację; spośród krajów OECD – w Australii, Kanadzie, Kolumbii, Irlandii, Włoszech, Meksyku, Nowej Zelandii, Norwegii, Turcji, Stanach Zjednoczonych – zadeklarowało tak więcej niż 3/5 dziewcząt. Tak duże zróżnicowanie między krajami sugeruje, że różnice między płciami w nastawieniu do rywalizacji nie są z góry określone. Poczucie komfortu w sytuacjach wymagających rywalizacji może mieć znaczący wpływ na życiowe wybory uczniów, jak na przykład wybór bardziej wymagającej, ale jednocześnie bardziej satysfakcjonującej ścieżki edukacyjnej. Wczesne podejmowanie działań mających na celu wzmocnienie u dziewcząt pewności siebie i gotowości do konkurowania może pomóc w zmniejszeniu różnic między płciami występujących w szkole i dorosłym życiu.

Różnice między płciami w nastawieniu do rywalizacji

Uwagi: Statystycznie istotne różnice między chłopcami i dziewczętami zostały zaznaczone wypełnionymi punktami (zob. Annex A3, *PISA 2018 Results [Volume II]: Where All Students Can Succeed*, OECD [2019]).

„Podejście do rywalizacji” obrazuje postawę uczniów w stosunku do rywalizacji, a nie postrzeganie zagadnienia rywalizacji w szkole.

Kraje zostały ułożone malejąco wg średniej wartości indeksu podejścia do rywalizacji wśród dziewcząt.

Źródło: OECD, PISA 2018 Database, Table II.B1.8.14.

Podsumowanie

Względny (w porównaniu z chłopcami) brak pewności siebie wśród dziewcząt oraz ich dyskomfort związany z rywalizacją mogą tłumaczyć dominującą różnicę w wynagrodzeniach kobiet i mężczyzn oraz niedostateczną reprezentację kobiet na wysokich stanowiskach wśród dorosłych. Jednak różnice między krajami sugerują, że różnice w nastawieniu płci do rywalizacji nie są z góry określone. Wsparcie i zainteresowanie rodziców oraz nauczycieli, a także polityka i praktyka edukacyjna, mogą pomóc w kształtowaniu dostrzegania przez uczniów ich mocnych stron. Równość płci na rynku pracy wymaga, aby wszyscy rodzice, wychowawcy i pracodawcy stali się bardziej świadomi własnych przekonań oraz świadomych lub nieświadomych uprzedzeń. Dzięki temu zapewnią dziewczętom i chłopcom odpowiednie wsparcie oraz umożliwią im osiągnięcie sukcesu w szkole i poza nią bez względu na płeć.

Więcej informacji

Kontakt: Pauline Givord (Pauline.Givord@oecd.org)

Zobacz: OECD (2019), „Girls' and boys' performance in PISA” oraz „Do boys and girls differ in their attitudes towards school and learning?” w: *PISA 2018 Results (Volume II): Where All Students Can Succeed*, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/b5fd1b8f-en>

W przyszłym miesiącu: *PISA pod lupą w krajach rozwijających się: Młodzież, której nie ma w systemie szkolnym* (PISA for Development Results in Focus: Out-of-school Youth).

Przygotowanie wersji polskiej: Krzysztof Bulkowski, Wioleta Dobosz-Leszczyńska, Joanna Kaźmierczak, Alicja Weremiuk.

Program PISA w Polsce prowadzi Instytut Badań Edukacyjnych.

Strona internetowa: www.pisa.ibe.edu.pl

Kontakt: pisa@ibe.edu.pl

Niniejsze opracowanie opublikowano na odpowiedzialność Sekretarza Generalnego OECD i w ramach jego kompetencji. Wyrażone opinie i argumenty wykorzystane w tej publikacji niekoniecznie odzwierciedlają oficjalne poglądy krajów członkowskich OECD.

Niniejszy dokument oraz wszelkie zamieszczone w nim dane i mapy pozostają bez uszczerbku dla statusu oraz suwerenności każdego terytorium, przebiegu granic międzynarodowych oraz nazwy każdego terytorium, miasta lub obszaru.

Dane statystyczne dotyczące Izraela zostały przekazane przez właściwe władze izraelskie i na ich odpowiedzialność. Wykorzystywanie tych danych przez OECD nie przesądza o statusie Wzgórz Golan, Wschodniej Jerozolimy oraz osiedli izraelskich na zachodnim brzegu Jordanu w rozumieniu prawa międzynarodowego.

Tłumaczenie zostało opublikowane w porozumieniu z OECD. To nie jest oficjalne tłumaczenie OECD. Za jakość tłumaczenia i jego spójność z oryginalnym tekstem językowym odpowiadają wyłącznie autorzy tłumaczenia. W przypadku jakichkolwiek rozbieżności między oryginalnym dziełem a tłumaczeniem, tylko tekst dzieła oryginalnego będzie uważany za ważny.

This translation was not created by the OECD and should not be considered an official OECD translation. The quality of the translation and its coherence with the original language text of the work are the sole responsibility of the author or authors of the translation. In the event of any discrepancy between the original work and the translation, only the text of original work shall be considered valid.